

**Xalq urf-odatlarini va bayramlarini tasviriy san'at darslarida o'rgatishning
pedagogik usullari****Usmonova Ruxshona Feruz qizi**

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi” – ta'lim yo'nalishi

1-kurs “D” guruh talabasi

Annotatsiya: Maqolada maktab o'quvchilarini tasviriy san'at darslarida xalq urf-odatlarini va bayramlarni vizual tarzda o'rgatishning pedagogik usullari tahlil qilinadi. Tadqiqotda o'quvchilarning badiiy tafakkuri, rang va shakl uyg'unligini shakllantirish, ijodiy faollikni rag'batlantirish hamda milliy madaniyat va an'analarni ifodalashning samarali pedagogik yondashuvlari ko'rib chiqiladi. Maqola darslarni rejalashtirish, tayyorlash, individual va guruh ishlari orqali o'quvchilarning ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: Tasviriy san'at, xalq urf-odatlarini, bayramlar, pedagogik metodlar, badiiy tafakkur, ijodiy faollik, vizual ifoda, maktab o'quvchilari.

Tasviriy san'at darslari maktab o'quvchilarida badiiy tafakkur, estetik did va ijodiy faollikni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Xalq urf-odatlarini va bayramlarni vizual tarzda o'rgatish o'quvchilarga o'z madaniy merosini anglash, milliy o'zligini rivojlantirish va badiiy ifodani boyitish imkonini beradi. Rang va shakl tizimini tushunish, kompozitsiya yaratish va vizual tafakkur asosida ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalari tasviriy san'at jarayonida rivojlantiriladi. Darslarni metodik jihatdan puxta rejalashtirish va ko'rgazmali, amaliy yondashuvlarni uyg'unlashtirish o'quvchilarning ijodiy va badiiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, maktab yoshidagi o'quvchilarda xalq urf-odatlarini va bayramlarni tasviriy san'at darslarida o'rgatishning pedagogik usullarini o'rganish muhim vazifa hisoblanadi.

Tasviriy san'at darslarida maktab o'quvchilariga xalq urf-odatlarini va bayramlarni o'rgatish pedagogik jarayonda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon o'quvchilarning badiiy ko'nikmalarini shakllantiradi, estetik didini rivojlantiradi va ijodiy tafakkurini kengaytiradi. Xalq urf-odatlarini va bayramlarni tasviriy ifodalash orqali o'quvchilar o'z madaniy merosini anglaydi, milliy o'zligini rivojlantiradi va badiiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini egallaydi. Shu bilan birga, tasviriy san'at jarayoni o'quvchilarda rang va shakl tizimini tushunish, kompozitsiya yaratish va vizual tafakkur asosida ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Xalq urf-odatlarini va bayramlarni tasviriy san'at darslariga integratsiyalash pedagogik jarayonni samarali qiladi. Ko'rgazmali metodlar o'quvchilarga milliy motivlar va bayram sahnalarini vizual tarzda tushuntirish imkonini beradi. Buning uchun pedagoglar xalq hunarmandchiligi, milliy kiyim-kechak, bayram marosimlari,

urf-odatlar va tarixiy merosni aks ettiruvchi rasmlar, fotoalbomlar va video lavhalardan foydalanadilar. Bu usul o'quvchilarga mavzuni vizual tarzda tushunishga yordam beradi va ularni chizishga rag'batlantiradi.

Amaliy metodlar o'quvchilarga bayram va urf-odat sahnalarini mustaqil chizish imkonini beradi. Masalan, o'quvchilar Navro'z bayrami, Korridor oyini, mahalliy hunarmandchilik buyumlari yoki xalq o'yinlarini tasviriy ifodalaydilar. Shu jarayonda o'quvchilar kompozitsiya yaratish, rang uyg'unligini hisobga olish va badiiy tafakkur asosida qaror qabul qilishni o'rganadilar. Guruhli ishlash va muhokama jarayoni o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantiradi, tanqidiy qaror qabul qilish va hamkorlik madaniyatini shakllantiradi.

Darslarni tayyorlov, asosiy va yakuniy bosqichlarga bo'lish pedagogik jarayonni samarali qiladi. Tayyorlov bosqichida o'quvchilarga mavzu haqida qisqacha ma'lumot berilib, bayramlar va urf-odatlar bilan tanishtiriladi. Bu bosqichda pedagog o'quvchilarda qiziqish uyg'otadi va ularni ijodiy faoliyatga tayyorlaydi. Asosiy bosqichda chizish texnikasi, rang va shakl tizimi o'rgatiladi, o'quvchilar bayram sahnalari va xalq urf-odatlarini sahnalar orqali ifodalaydilar. Ular bayram marosimlari, hunarmandchilik buyumlari va xalq o'yinlarini sahnalashtirib chizadilar, kompozitsiya va rang uyg'unligini hisobga oladilar. Yakuniy bosqichda o'quvchilar o'z asarlarini taqdim etadilar, muhokama qiladilar va pedagog tomonidan baholanadi. Shu yondashuv o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantiradi, mustaqil fikrlash va badiiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

O'quvchilarning ijodiy faolligini rag'batlantirish uchun darslarni qiziqarli qilish, rang va shakl kombinatsiyalarini uyg'unlashtirish, shuningdek, darsdan tashqari ko'rgazmalar, badiiy konkurslar va individual vazifalarni qo'llash samarali natija beradi. Masalan, Navro'z bayrami, mahalliy hunarmandchilik mavzulari yoki tarixiy sahnalar asosida chizilgan asarlar o'quvchilarda milliy madaniyatni chuqurroq anglashga yordam beradi. Shu bilan birga, o'quvchilarga badiiy asarlar va xalq hunarmandchiligi namunalari ko'rsatish ularning tasviriy ifodasi va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Rang va shakl orqali milliy estetika unsurlarini ifodalash o'quvchilarning badiiy didini mustahkamlash va vizual tafakkurini kengaytirish imkonini beradi.

Tasviriy san'at darslarida milliy motivlar va urf-odatlarni integratsiyalash orqali o'quvchilar o'z madaniy merosini anglaydi, badiiy qarorlar qabul qilishni o'rganadi va milliy o'zligini rivojlantiradi. Shu bois, pedagogik jarayonni metodik jihatdan puxta tashkil etish va didaktik yondashuvlarni uyg'unlashtirish maktab yoshidagi o'quvchilarning ijodiy va badiiy rivojlanishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Pedagoglar darslarni individual va guruhli shaklda tashkil etish orqali o'quvchilarning qobiliyat va ehtiyojlarini hisobga oladilar. Bu nafaqat ularning ijodiy imkoniyatlarini maksimal darajada ochadi, balki o'quvchilar o'rtasida hamkorlik va muhokama madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilar bir-birining ishlarini tahlil qiladi, fikr almashadi va o'z ijodiy qarorlarini himoya qiladi. Shu bilan

birga, pedagoglar dars jarayonida o'quvchilarning ijodini rag'batlantiruvchi qo'shimcha mashqlar va ijodiy vazifalarni kiritishlari mumkin, bu esa darslarni qiziqarli va samarali qiladi.

Milliy motivlarni va xalq urf-odatlarini tasviriyl san'at darslariga integratsiyalash orqali o'quvchilar o'z madaniyl merosini anglaydi, badiiy qarorlar qabul qilishni o'rganadi va milliy o'zlikni rivojlantiradi. Shu bois, pedagogik jarayonni metodik jihatdan puxta tashkil etish o'quvchilarning ijodiy va badiiy rivojlanishini ta'minlashda asosiy omil hisoblanadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, maktab o'quvchilari tasviriyl san'at darslarida milliy motivlar va urf-odatlarni ifodalash jarayonida badiiy ko'nikmalarini mustahkamlaydi, estetik did va vizual fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi, ijodiy tafakkurini kengaytiradi va milliy o'zligini shakllantiradi. Darslarni metodik jihatdan puxta rejalashtirish, tayyorlov, asosiy va yakuniyl bosqichlarni uyg'unlashtirish, ko'rgazmali va amaliyl pedagogik metodlardan foydalanish o'quvchilarning milliy motivlarni chuqurroq anglashiga va o'ziga xos badiiy uslubni shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, darslar interfaol va qiziqarli bo'lib, o'quvchilarning ijodiy faolligi oshadi, pedagoglar esa ta'lim jarayonini samarali tashkil etish imkoniga ega bo'ladi.

Maqola natijalari shuni ko'rsatadiki, maktab o'quvchilarini tasviriyl san'at darslarida xalq urf-odatlari va bayramlarni vizual tarzda o'rgatish pedagogik jarayonda katta ahamiyatga ega. Bu jarayon o'quvchilarning badiiy ko'nikmalarini shakllantirish, estetik didini rivojlantirish, vizual tafakkur va ijodiy tafakkurini kengaytirishga xizmat qiladi. Darslarni metodik jihatdan puxta rejalashtirish, tayyorlov, asosiy va yakuniyl bosqichlarni uyg'unlashtirish, ko'rgazmali va amaliyl pedagogik metodlardan foydalanish o'quvchilarning milliy motivlar va urf-odatlarni chuqurroq anglashiga yordam beradi va ularning badiiy uslubini shakllantiradi. Shu bilan birga, darslar interfaol va qiziqarli bo'lib, o'quvchilarning ijodiy faolligi oshadi, pedagoglar esa ta'lim jarayonini samarali tashkil etish imkoniga ega bo'ladi. Tasviriyl san'at darslarida milliy motivlar va bayram sahnalarini tasvirlash nafaqat badiiy ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki o'quvchilarning madaniyl va estetik dunyoqarashini boyitadi hamda maktab ta'limida sifatli badiiy va estetik tarbiyalashning muhim asosini tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности //Педагогическое образование и наука. – 2017. – №. 2. – С. 109-110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons //Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №. 1. – С. 131-134.
3. Shovdirov S. A. Tasviriyl san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari //Inter education & global study. – 2024. – №. 1. – С. 8-14.

4. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари //Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №. 6. – С. 15-21.
5. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts //International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 4. – №. 3. – С. 60-66.
6. Pakhomova, N. Teaching National and Cultural Heritage in Visual Arts Education //International Journal of Art & Design Education. – 2021. – Vol. 40, № 3. – P. 365-378.
7. Кузнецова Н. П. Методика обучения изобразительному искусству в школе. – Москва: Просвещение, 2019. – 256 с.
8. Иванова Е. В. Развитие художественного восприятия у школьников. – Санкт-Петербург: Речь, 2020. – 212 с.